

Jak zostać bogatym?

- finanse osobiste w praktyce

Bartosz Majewski

Program warsztatów

1. **Poziomy dojrzałości finansowej i postawy wobec pieniądza**
2. **Zarządzanie budżetem domowym**
3. **Oszczędzanie, inwestowanie, spekulowanie**
4. **Popularne produkty finansowe:**
  1. Lokaty
  2. Polisolokaty
  3. Obligacje
  4. Fundusze inwestycyjne
  5. Akcje
  6. Produkty złożone
5. **Budowanie portfela inwestycyjnego**
6. **Pomysły na lekcje z wątkami ekonomicznymi na lekcjach w szkole podstawowej**

JAK ZOSTAĆ BOGATYM?

DOBRY BUDŻET DOMOWY

JAK POMNAŻAĆ BOGACTWO?

- Konsumpcja
- Oszczędzanie
- Inwestowanie
- *!Spekulacja!*

KONSUMPCJA, OSZCZĘDZANIE, INWESTYCJA CZY SPEKULACJA?

- 1. Zakup biletów lotniczych pół roku przed wyjazdem**
- 2. Opłacenie studiów zaocznych**
- 3. Kupienie akcji firmy, polecanej przez kolegę, który ma „informacje z pewnych źródeł”**
- 4. Zakup mieszkania na kredyt z nadzieją na jego sprzedaż z zyskiem za kilka miesięcy**
- 5. Odkładanie części dochodów i lokowanie ich w fundusz stabilnego wzrostu**
- 6. Wyprawa raz na tydzień do sąsiedniego miasta na duże zakupy spożywcze**

OSZCZĘDNOŚCI

Co znaczy oszczędzać?

1. Rozsądne wydawanie pieniędzy
2. Rezygnacja z części konsumpcji
3. Ochrona posiadanego bogactwa

FORMY OSZCZĘDZANIA

- „Skarpeta”
- Rachunek bankowy
- Lokata bankowa – oprocentowanie stałe, zmienne, progresywne
- Konto oszczędzające
- Obligacje

CZYM JEST INWESTYCJA?

- INWESTYCJA = OSZCZĘDZANIE + RYZYKO

- Aby inwestować potrzebujemy oszczędności

- Nie ma pewnych inwestycji

FORMY INWESTYCJI

- Własne przedsiębiorstwo
  - Udziały w spółce
  - Akcje przedsiębiorstw
  - Fundusze inwestycyjne
-
- Złoto, sztuka, nieruchomości, rozwój kompetencji

SPEKULACJA

SPEKULACJA

- Bardzo wysokie ryzyko
  - Krótki okres
- Oderwanie od „fundamentów”
- Przewidywanie trendów
- Duży zysk lub duża strata
- Częste wykorzystanie kredytów

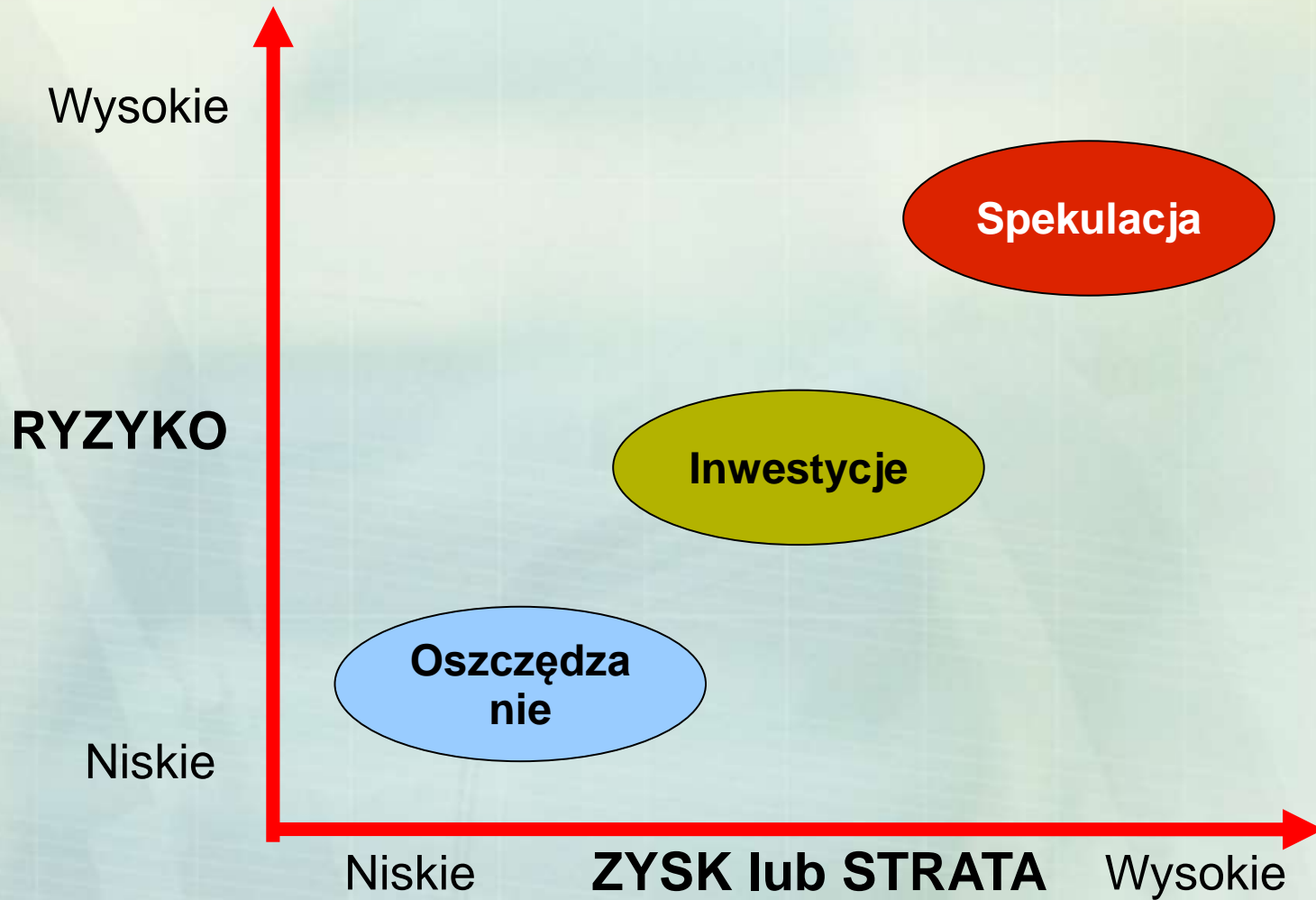
SPEKULANT - DOBRY CZY ZŁY?

- Spekulant na rynku kapitałowym to określenie neutralne
  - Dostarcza płynności
- Bez spekulantów inwestorzy ryzykowałiby znacznie więcej
  - Zwiększa chwiejność kursów
    - Zwiększa ryzyko

FORMY SPEKULACJI

- Akcje
- Obligacje
- Waluty
- Złoto
- Nieruchomości
  - Sztuka
  - Towary
- i wiele innych

RYZIKO

INWESTYCJE $\neq$ HAZARD

■ INWESTYCJE:

- Wydatki pozostawiają trwały efekt
- Ryzyko – efekt uboczny biznesu
- W długiej perspektywie wszyscy zyskują

■ HAZARD:

- Żadnych trwałych efektów – tylko emocje
- Ryzyko – warunek konieczny zabawy
- W długiej perspektywie zyskuje tylko kasyno

PROCENT SKŁADANY

Kapitał końcowy = kapitał początkowy $\times (1 + \text{stopa } \%)^{\text{okres}}$

Na koniec każdego okresu odsetki dopisywane są do kapitału, dlatego w następnym okresie odsetki są naliczane również od nich

POTĘGA PROCENTU SKŁADANEGO

- Wkład **5 000 zł** za kilka lat

	5%	8%	10%	15%
1 rok				
5 lat				
10 lat				
25 lat				
40 lat				

POTĘGA PROCENTU SKŁADANEGO

- Wkład **5 000 zł** za kilka lat

	5%	8%	10%	15%
1 rok	5 250 zł	5 400 zł	5 500 zł	5 750 zł
5 lat				
10 lat				
25 lat				
40 lat				

POTĘGA PROCENTU SKŁADANEGO

■ Wkład 5 000 zł za kilka lat

	5%	8%	10%	15%
1 rok	5 250 zł	5 400 zł	5 500 zł	5 750 zł
5 lat	6 381 zł	7 347 zł	8 053 zł	10 057 zł
10 lat	8 144 zł	10 795 zł	12 969 zł	20 228 zł
25 lat	16 932 zł	34 242 zł	54 174 zł	164 595 zł
40 lat	35 200 zł	108 623 zł	226 296 zł	1 339 318 zł

Zadanie

Szacowanie ryzyka

Który los wybierzesz:

1. 1 zł z 0,01% możliwością wygrania 100.000zł
2. 100zł z 10% możliwością wygrania 10.000zł
3. 1.000zł z 3% możliwością wygrania 1.000.000zł
4. 10.000zł z 20% możliwością wygrania 1.000.000zł

Dokonywanie wyboru

Poziom ryzyka:

Najniższe ryzyko to 80% (prawdopodobieństwo wygranej 20%)

– **los nr 4:** 10.000zł z 20% możliwością wygrania 1.000.000zł

Oczekiwana stopa zwrotu – prawdopodobne zyski minus nakłady do nakładów

Najwyższy poziom zyskowności to **los nr 3**

1. $0,01\% * 100.000zł - 1zł / 1 = 9 / 1 = 9$
2. $10\% * 10.000zł - 100zł / 100zł = 1000 - 100 / 100 = 9$
3. **$3\% * 1.000.000zł - 1.000zł / 1.000zł = 30.000 - 1.000 / 1.000 = 29$**
4. $20\% * 1.000.000zł - 10.000 / 10.000zł = 200.000 - 10.000 / 10.000 = 19$

Wartość ryzyka: gotowość na utratę 100% kapitału

Najniższa ryzykowana kwota to 1 zł: **los nr 1:** 1 zł z 0,01% możliwością wygrania 100.000zł

Parametry instrumentów finansowych

ryzyko

stopa zwrotu

płynność

Lokaty bankowe

Lokata bankowa polega na zdeponowaniu w banku pewnej sumy pieniędzy na określony z góry czas. Po jego upływie bank zwraca nam pełną sumę powiększoną o odsetki.

Cel: Ochrona wartości kapitału

Charakterystyka:

Bardzo niski poziom ryzyka, niski poziom zysku z inwestycji.

Najistotniejsze parametry lokat

- **Czas trwania umowy**
- **Wysokość oprocentowania**
- **Rodzaj oprocentowania:** stałe lub zmienne
- **Częstotliwość kapitalizacji odsetek:** od dziennych do realizowanych na koniec umowy
- **Sposób zakończenia umowy:** odnawialne lub nie

Lokaty: sztuczki i pułapki

- Kary za wcześniejsze zerwanie lokaty
- Stałe oprocentowanie na długi okres gdy inflacja spada – i odwrotnie
- Oprocentowanie brutto w skali roku
- Lokaty powiązane z funduszami inwestycyjnymi
- Lokaty progresywne

Polisolokaty

Lokata w formie ubezpieczenia na życie i dożycie

Czym się różni od lokaty?

- Nie płacimy podatku od dochodów kapitałowych (19 % tzw. „podatku Belki”)
- Nie jest chroniona przez **Bankowy Fundusz Gwarancyjny**, jest chroniona przez Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny

Obligacje

Obligacja to papier dłużny, który potwierdza udzielenie pożyczki na czas określony jej emitentowi.

Emitentem obligacji mogą być rządy państw (obligacje skarbowe) lub przedsiębiorstwa (obligacje korporacyjne).

Cel: Ochrona wartości kapitału

Charakterystyka:

Niski poziom ryzyka (najniższy w obligacjach skarbowych), niski poziom zysku z inwestycji.

Czynniki wpływające na oprocentowanie obligacji

- Wiarygodność kredytowa emitenta
- Zabezpieczenie obligacji majątkiem
- Rating – ocena wiarygodności emitenta
- Wysokość stóp procentowych – oprocentowanie pożyczek

Polskie obligacje skarbowe

- **2-letnie – DOS:** nienotowane na GPW, oprocentowanie stałe, odsetki naliczane co rok, doliczane do kapitału
- **3-letnie – TZ:** notowane na GPW, oprocentowanie zmienne (WIBOR 6M), odsetki wypłacane co pół roku
- **4-letnie – COI:** oprocentowanie = inflacja + marża, odsetki wypłacane co rok
- **10-letnie - EDO:** nienotowane na giełdzie, oprocentowanie = inflacja + marża, odsetki naliczane co rok, doliczane do kapitału, można kupować w ramach IKE (zwolnienie z podatku)

Obligacje - pułapki

- Kary za wcześniejsze odsprzedanie obligacji emitentowi
- Prowizja za sprzedaż obligacji na rynku wtórnym
- Oprocentowanie nie dające gwarancji wartości kapitału

Przykład:

Ile zarobisz po pierwszym roku na obligacji 2-letniej, oprocentowanej na 5%, jeśli inflacja roczna wyniosła 4,1%?

Odpowiedź:

Po odjęciu podatku otrzymasz $5\% - 5\% * 0,19\% = 4,05\%$. Realnie stracisz: $4,05\% - 4,1\% = -0,05\%$

Fundusze inwestycyjne

Fundusz inwestycyjny to forma zbiorowego inwestowania pieniędzy. Kapitał, na który składają się wpłaty poszczególnych uczestników, jest inwestowany w instrumenty finansowe, zależne od typu funduszu, np. akcje, obligacje, lokaty, nieruchomości itd.

Cel: Pomnożenie kapitału

Charakterystyka:

Poziom ryzyka od umiarkowanego do wysokiego (w zależności od typu funduszu), możliwy wysoki poziom zysku z inwestycji.

Typy funduszy

1. **Bezpieczne:**

- gotówkowe i rynku pieniężnego
- dłużne (papierów dłużnych, obligacji)
- Obligacji korporacyjnych

2. **Mieszane (hybrydowe):**

- zrównoważone
- stabilnego wzrostu
- z ochroną kapitału
- aktywnej alokacji

3. **Akcji:**

- sektorowe
- akcji małych i średnich spółek

Typy funduszy

3. Akcji:

- sektorowe
- akcji małych i średnich spółek

Zalety inwestowania w fundusz

- Profesjonalna obsługa
- Kapitał łączony
- Dywersyfikacja
- Łatwy dostęp do pieniędzy
- Bezpieczeństwo
- Łatwy dostęp do bieżącej informacji/ porównań
- Jasne opłaty

Wady inwestowania w fundusz

- koszty
- Brak odpowiedzialności zarządzających za wyniki (brak gwarancji wyników, możliwa duża zmienność wycen)
- Wyniki są nieprzewidywalne

Koszty inwestycji w fundusz

- Prowizja manipulacyjna
- Opłata za zarządzanie

Przykład: Który fundusz wybierzesz:

- a) prowizja 8%, opłata za zarządzanie 4% rocznie
- b) prowizja 6%, opłata za zarządzanie 8% rocznie

Jak wybrać fundusz dla siebie?

- Wysokość zysków w przeszłości?
- Lider czy nie?
- Mały czy duży?
- Tani czy drogi?

INWESTYCJE GIEŁDOWE

Inwestowanie na giełdzie – lepsze niż fundusze?

Korzyści:

- Nieograniczony potencjał
- Zyski z dywidendy
- Nie płacę za zarządzanie

Wady:

- Sam zarządzam, płacę podatki
- Gorsze warunki do dywersyfikacji
- Wyższe ryzyko

Jak kupić/ sprzedać akcje?

- Giełda Papierów Wartościowych
- Rachunek inwestycyjny w biurze maklerskim
- Zlecenia zakupu/ sprzedaży akcji:
  - Z limitem ceny
  - Po cenie rynkowej (PCR)
  - Po każdej cenie (PKC)
- Zakup akcji na rynku pierwotnym - oferta publiczna

Jakie akcje kupić?

- analiza fundamentalna
- analiza techniczna
- analiza mieszana

Optymalna strategia inwestycyjna

- Użycie wolnego kapitału
- Nastawienie długoterminowe
- Systematyczność – stopniowo, mniejsze kwoty
- Zasada „stop loss” – określenie poziomu akceptowanej straty
- Dywersyfikacja
- Monitorowanie inwestycji
- Działanie nieemocjonalne, niepoddawanie się panice, bez „księgowania” strat i zysków

Racjonalny inwestor

- Działa zawsze tak, aby zmaksymalizować swoje zyski
- Nie ulega wpływowi emocji
- Nie ulega naciskowi ze strony zbiorowości innych graczy
- Kieruje się wyłącznie informacjami wynikającymi z rzetelnych analiz finansowych

Dlaczego nie zawsze się udaje?

Praktyka

VS

KONKURS

- Podaj liczbę całkowitą z przedziału 1 – 100.
- Nagrodę otrzyma osoba, która będzie najbliższej $\frac{2}{3}$ średniej arytmetycznej wszystkich odpowiedzi.

Naoliwiony rynek

- Ceny odzwierciedlają wszystkie publicznie dostępne informacje
- Zmiany cen w czasie są wzajemnie niezależne

Anomalie rynku

- Dodatnie krótkoterminowe autokorelacje między stopami zwrotu
- Ujemne średnioterminowe autokorelacje między stopami zwrotu
- Efekt kalendarza
- Efekt wielkości firmy
- Paradoks funduszy inwestycyjnych

Skłonności poznawcze inwestorów

- Nierespektowanie prawa regresji do średniej
  - Inwestorzy indywidualni są skłonni stawiać na kontynuację trendów, podczas gdy eksperci budują strategię inwestycyjne w oczekiwaniu na regresję kursów do średniej
- Sentyment inwestycyjny
- Złudzenie gracza

Skłonności poznawcze inwestorów

- Nadmierna pewność siebie
- Złudzenie kontroli
  - Wybór
  - Sekwencja wyników
  - Znajomość problemu
  - Informacja
  - Zaanagażowanie

Skłonności poznawcze inwestorów

- Efekt myślenia wstecznego
- Heurystyka zakotwiczenia
- Heurystyka dostępności
  - Czego jest więcej: zabójstw czy samobójstw?
    - 600 zabójstw rocznie
    - 4750 samobójstw rocznie, 3586 skutecznych

Skłonności motywacyjne inwestorów

- Efekt unikania strat i efekt utopionych kosztów

Co wybierzesz?

- pewne 2 400 zł
- otrzymanie z prawdopodobieństwem 25% kwoty równej 10 000 zł

Przykład nr 1: wybór racjonalny

- pewne otrzymanie kwoty 2 400 zł ?
- $WO_1 = 1 * 2400 = 2\ 400$
- otrzymanie z prawdopodobieństwem 25% kwoty równej 10 000 zł lub z prawdop. 75% nieotrzymanie niczego?
- $WO_2 = 0,25 * 10000 + 0,75 * 0 = 2\ 500$
- **Racjonalny inwestor wybierze opcję nr 2.**
- **W eksperymencie 84% osób wybrało nr 1.**

Przykład nr 2: Co wybierzesz?

- stratę z całkowitą pewnością (prawdop. 100%) kwoty 7 500zł?
- stratę z prawdopodobieństwem 75% kwoty również 10 000zł (25% szans, że nic nie stracisz)?

Przykład 2: wybór racjonalny

- stratę z całkowitą pewnością (prawdop. 100%) kwoty 7500zł?

$$WO = 1 * (-7500) = -7500$$

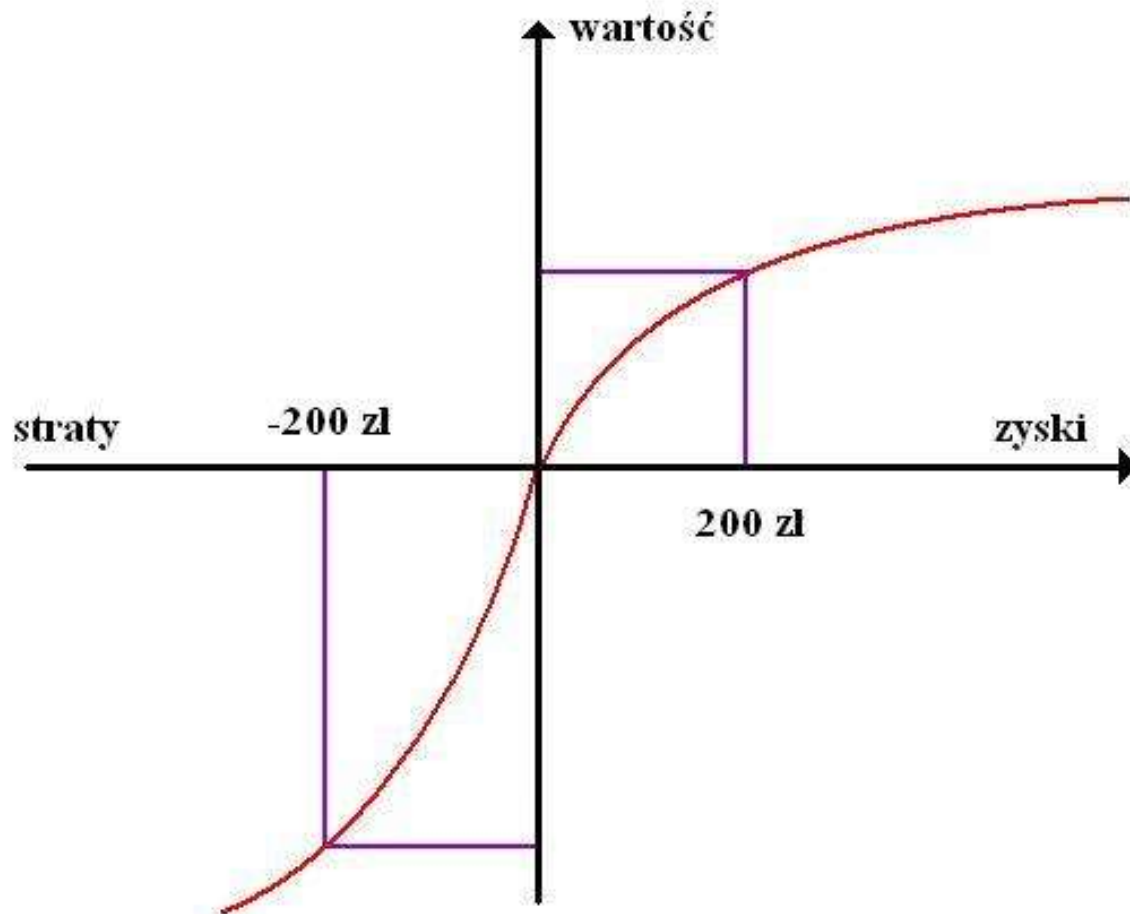
- stratę z prawdopodobieństwem 75% kwoty również 10000zł (25% szans, że nic nie stracisz)?

$$WO = 0,75 * (-10000) + 0,25 * 0 = -7500$$

Dla racjonalnego inwestora nie ma znaczenia, który wariant wybrać.

W eksperymencie 87% osób wybrało opcję nr2.

Teoria perspektywy (Kahneman i Tversky, 1979)

Skłonności motywacyjne inwestorów

- Księgowanie umysłowe
  - Ludzie segregują różne rodzaje inwestycji i każdą rozpatrują oddzielnie analizując zyski/straty (jednoczesna lokata i kredyt)

Skłonności motywacyjne inwestorów

- Efekt posiadania
  - Inwestorzy są skłonni przetrzymywać te papiery wartościowe, które już posiadają
- Efekt status quo
- Efekt przywiązania

Skłonności motywacyjne inwestorów

- Pułapki związane z wynikami ostatnio dokonanych inwestycji
  - Na koszt firmy
  - Ukąszenie węża
  - Potrzeba wyrównania str

Skłonności motywacyjne inwestorów

- **Efekt dyspozycji**
  - Jeśli tylko cena akcji wróci do ceny zakupu, natychmiast to sprzedam.
  - Cena spadła tak znacznie, że absolutnie nie mogę ich teraz sprzedać.
  - Będę trzymał dalej – tańsze już być nie mogą.
  - Bardziej boli strata naszej inwestycji w jedną spółkę, niż taka sama strata na całej giełdzie → podstawowy błąd atrybucji

Produkty strukturyzowane

Produkt strukturyzowany to pakiet składający się z obligacji i bardzo ryzykownej opcji w proporcjach 90:10.

Cel: Ochrona kapitału z możliwością jego pomnożenia

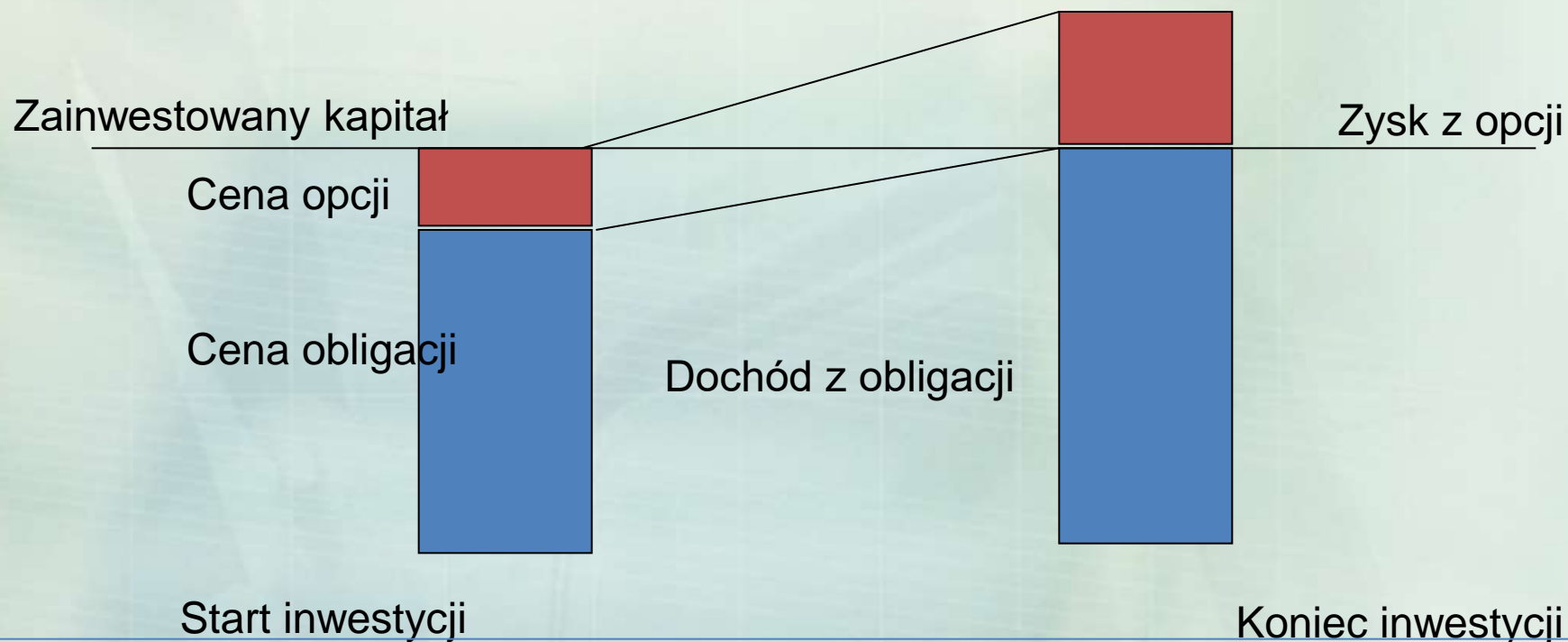
Charakterystyka:

Dość niski poziom ryzyka, poziom zysku z inwestycji od utraty inflacyjnej do kilkunastu procent.

Jak to działa?

- Wzrost wartości obligacji z 90 do 100% inwestycji, gwarantuje bezpieczeństwo zainwestowanego kapitału
- Zysk lub jego brak zależy od 10% zainwestowanych w opcję

Schemat działania produktu strukturyzowanego

Zalety produktów strukturyzowanych

- Szeroki wachlarz możliwości inwestycyjnych
- Możliwość inwestowania w mniej dostępne papiery wartościowe
- Niski poziom ryzyka - gwarancja ochrony kapitału do 100%

Wady produktów strukturyzowanych

- Gwarancja kapitału nie uwzględnia inflacji
- Bywają produkty gwarantujące 80% kapitału
- Zablokowanie kapitału
- Relatywnie niski poziom zysków (do kilkunastu procent)
- Brak przejrzystości

Lokata z funduszem inwestycyjnym

Produkt złożony, składający się z:

- Wysokooprocentowanej lokaty (np. 10%) z limitem kwotowym (np. do 3000zł.)
- Długoletniej inwestycji w fundusz z określonym minimum kwotowym i czasowym (np. min. 10.000zł. na 10 lat)

Warunki dodatkowe:

- Opłaty likwidacyjne (np. do 100% w pierwszym roku, malejące w kolejnych latach)

Zalety lokaty z funduszem

- Dywersyfikacja inwestycji
- Możliwość skorzystania z wysokooprocentowanej lokaty
- Motywuje do długofalowego inwestowania

Wady lokaty z funduszem

- Zablockowanie kapitału
- Wysokie opłaty likwidacyjne
- Niskie limity kwotowe na inwestycję w lokatę powodują, iż zyski z niej są niewielkie
- Brak przejrzystości
- Ograniczone możliwości wyboru funduszu
- Relatywnie niski poziom zysków

Inwestycje alternatywne

- Fundusze inwestycyjne typu hedge
- Złoto i inne kruszce
- Nieruchomości
- Wino i dzieła sztuki

Tworzenie portfela inwestycyjnego

Czynniki wpływające na kształt portfela:

- Wysokość kapitału
- Tolerowany poziom ryzyka
- Konieczność zabezpieczenia kredytu (zasada 18 rat dostępnych)

Zasady:

- Złota zasada inwestowania – nie odrzucać żadnej klasy aktywów
- Bez nerwowych ruchów – nie wychodzić w inwestycji w najgorszym momencie

Dywersyfikacja

Różnicowanie portfela inwestycyjnego, poprzez inwestowanie w produkty finansowe różniące się stopą zwrotu i poziomem ryzyka.

Cele dywersyfikacji:

- Różnorodność
- Jak najniższa korelacja między produktami

Zalety dywersyfikacji:

- Utrata kapitału w jednym obszarze jest niwelowana poprzez zysk z innego produktu,
- Nawet przy najbardziej nieprzewidywalnym scenariuszu, poszczególne produkty zbilansują się.

Monitorowanie portfela inwestycyjnego

- Weryfikacja efektywności portfela po 1-3 latach
- Samoistna zmiana struktury portfela
- Korygowanie struktury portfela po zmianach na skutek sytuacji na rynku

Osobista strategia inwestycyjna

1. Po co inwestujemy?
2. Jaki jest nasz horyzont czasowy?
3. Ile czasu możemy poświęcić na dogłębne oglądanie naszych inwestycji?
4. Jakim kapitałem dysponujemy?
5. Jaki poziom strat możemy zaakceptować?
6. Jak zdywersyfikowane są wszystkie moje inwestycje?

Jak nie dać się oszukać?

Dziękuję za uwagę!

